

Marta Bałżak

Postawa nauczyciela wykorzystującego w swojej pracy komputer

Dydaktyka Informatyki 9, 164-171

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marta BAŁAŻAK

Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu

**POSTAWA NAUCZYCIELA WYKORZYSTUJĄCEGO
W SWOJEJ PRACY KOMPUTER**

**THE PROFILE OF TEACHER USING COMPUTER
IN HIS/ HER JOB**

Słowa kluczowe: nauczyciel, komputer, postawa nauczyciela wobec pracy

Keywords: teacher, computer, the teacher's attitude to his job

Streszczenie

Artykuł dotyczy analizy postaw i zachowań nauczyciela pracującego przy pomocy komputera. Praca współczesnego nauczyciela opiera się w znacznej mierze na wykorzystaniu komputera, zarówno na etapie przygotowania do lekcji, w trakcie jej realizacji, jak i w działaniach pracowniczych.

Summary

This article relates to analysis of attitudes and behaviors of teacher who uses a computer.

The work of a modern teacher especially establishes on using computer during preparing to the lesson, during its realization and also during working action.

Wstęp

W chwili obecnej truizmem byłoby mówić o postępującej komputeryzacji w szkole jako o działaniu stale postępującym i nieodwracalnym. Wszelkie przemiany w dziejach ludzkości najczęściej powodowane były uczynieniem funkcjonowania człowieka łatwiejszym, sprawniejszym i doskonalszym¹. Stąd globalne wykorzystywanie nowych technologii medialnych², opanowujących lub nawet już panujących we wszelkie dziedzinach życia. Mowa tu zarówno o działaniu szkoły, jak i o pracy nauczyciela³.

¹ M. Castellas, *Spoleczeństwo sieci*, Warszawa 2008, s. 22–24.

² M. Bałażak, *Media i ich wykorzystanie jako dziedzina wiedzy nauczyciela i jego działalności praktycznej* [w:] *Informatyka w dobie XXI wieku. Technologie informatyczne i ich zastosowanie*, red. A. Jastrzebow, Radom 2011, s. 209–219.

³ T. Wróblewska, *Środki i formy komunikowania w XXI wieku* [w:] *Teoria i praktyka kształcenie w dialogu i perspektywie*, red. A. Karpińska, Bydgoszcz 2003, s. 146.

Technologie informacyjne cechuje szybki rozwój oraz rozpowszechnianie⁴, wymagające dotrzymania im kroku. Wkroczenie natomiast ich do szkoły i do pracy nauczycielskiej nakłada na nauczyciela konieczność doskonalenia się w dziedzinie informatycznej.

Analizując przygotowanie nauczyciela do pracy należy więc opisać konieczność występowania takich kompetencji, jakie niezbędne są we współczesnej pedagogicznej pracy. A więc i informatyczno-medialnych.

Wiedza i umiejętności informatyczne nauczyciela stały się już tak oczywiste (obecne pokolenie nauczycieli pojawiających się w szkole to już dzieci informatyki), że, jak wspomniano w przypadkowo zasłyszanej audycji telewizyjnej – *o tym już nawet nie ma co mówić* – jest aż tak oczywiste.

1. Komputer w pracy współczesnego nauczyciela

Dobrze przygotowany do pracy pedagogicznej nauczyciel zazwyczaj był określany jako osoba znająca dziecko, znająca swój przedmiot nauczania i potrafiąca tegoż przedmiotu uczyć (*zna Jasia, zna matematykę i umie nauczyć Jasia matematyki*).

Znajomość matematyki to gruntowne i solidne przygotowanie. Obecnie jako dodatkową umiejętność w pracy nauczyciela można dodać umiejętność posługiwania się komputerem.

Umie nauczyciel wykorzystać **komputer jako źródło informacji** (posługując się Internetem) przy poszukiwaniu materiałów uzupełniających w pracy, np. zdjęć, obrazów, czy innych gotowych wytworów mających zastosowanie na lekcji.

Komputer bywa wykorzystywany w postaci **wykorzystywania informacji**, jej analizy czy ustosunkowania się do niej. Wykorzystywanie komputera bywa tu tożsame z jedno- lub dwustronnym przekazem danych (np. dla nauczyciela jako pracownika w szkole).

Wielką rolę odgrywa komputer jako urządzenie wykorzystywane jako **forma edukacyjna**, dzięki jego możliwościom technicznym w procesie nauczania.

Jednak, niezależnie od potencjalnej szczegółowej analizy jego przeznaczenia i wykorzystania, pozostaje kwestia umiejętności posługiwania się nim w znaczeniu merytorycznym i technicznym.

Wśród analizy **umiejętności informatycznych** pojawia się dotrzymanie kroku przez nauczyciela postępowi w dziedzinie informatyki. Zmiany w katego-

⁴ K. Kłosiński, *Racjonalność egzystencjalna świata w XXI wieku* [w:] *Człowiek i jego decyzje*, red. K. Kłosiński, A. Biela, t. 1, Lublin 2009, s. 83 i nast.

rii postępującego unowocześniania, doskonalenia jej funkcji, ewolucja i wielość programów, umiejętność znalezienia i wykorzystania optymalnego w aktualnej pracy – to wszystko nakłada konieczność dotrzymania kroku w dziedzinie. Działania te pozwalają nauczycielowi na dotrzymaniu kroku **alfabetyzmowi cyfrowemu**⁵ w nauczaniu.

W pracy nauczyciela nauczanie opiera się o komputer (nauczanie komputerowe), wspomaga sam proces dydaktyczny (nauczanie wspierane komputerowo) oraz posiłkuje się komputerem (nauczanie z użyciem komputera)⁶.

Wykorzystanie komputera dla nauczyciela dotyczy więc takich obszarów jego pracy⁷, gdzie komputer:

- **wspomaga nauczanie danego przedmiotu** (jako źródło informacji, źródło opiniotwórcze, edukacyjne) – a jego wykorzystanie unowocześnia metody pracy pedagogicznej:
 - komputer jest pośrednikiem między nauczycielem, klasą a Internetem w celu dotarcia do informacji z sieci;
 - komputer bywa traktowany jako nośnik treści zawartych w różnych programach, a ich wykorzystanie pozwalają na szerszy, gruntowniejszy przekaz informacji (np. gry dydaktyczne zawierane na płytach dodawanych do podręczników do nauki różnych przedmiotów) – główną rolę odgrywają właśnie te treści, jako główny podmiot merytoryczny;
 - komputer zawiera programy testujące poziom wiadomości z zakresu różnych dziedzin i przedmiotów nauczania;
- **stanowi narzędzie techniczne** – współpracujące z innymi mediami, przy przedstawianiu treści przedmiotowych:
 - nauczyciel traktuje komputer jako formę pomocy dydaktycznych, jako narzędzia pomocnego przy przekazywaniu treści zawartych na różnego typu nośnikach (płytach, w sieci) w celu użycia go jako urządzenia pozwalającego odtworzyć te dane, jako urządzenia do dokonania projekcji filmów, do przedstawienia prezentacji tematycznych;
 - komputer jest narzędziem pozwalającym np. wykonywać obliczenia, kalkulacje przez wykorzystanie funkcji kalkulatora, programu Excel;
 - sam komputer stanowi poznawalne narzędzie, które bywa wykorzystywane przy okazji pracy w różnych programach, w celu przyuczenia do korzystania z nich (np. obsługa programów biurowych, graficznych).

⁵ S. Juszczak, *Kompetencje współczesnego nauczyciela w zakresie stosowania w edukacji technologii informacyjno-komunikacyjnych* [w:] *Ewolucja kwalifikacji nauczycieli w kontekście przemian edukacyjnych*, red. F. Szlosek, Radom 2007, s. 189.

⁶ K. Kruszewski, *Słowik i wróble* [w:] *Pedagogika @ środki informatyczne i media*, M. Tanaś (edit.), Kraków 2005, s. 14.

⁷ J. Chwaszcz, M. Pietruszka, D. Sikorski, *Media*, Lublin 2005, s. 9–10.

Praca współczesnego nauczyciela⁸, analizowana pod kątem przydatności w nauczaniu, sprowadza się do refleksyjnego myślenia o własnym działaniu pedagogicznym, wychowaniu i nauczaniu otwartym i inspirowanym aktualnymi i nowoczesnymi poglądami (w tym i na temat stosowanych metod i środków wykorzystywanych w pracy).

2. Podstawy wykorzystania komputera w pracy dydaktycznej nauczyciela

Informatyka i jej wykorzystanie nie stanowi w pracy nauczyciela celu samego w sobie. Komputer jest narzędziem pracy, wspomagającym nauczanie, posiadającym szczególne zaplecze techniczne związane z procedurami i metodami posługiwania się urządzeniem, a przez to wymagającym dokładnego poznania.

Komputer posiada swoją płaszczyznę zastosowania, użycia w praktyce edukacyjnej w odniesieniu do różnych płaszczyzn jego wykorzystania⁹:

- gdy **informatyka stanowi dziedzinę** sama w sobie, a jej poznanie pozwala na orientowanie się w możliwościach wykorzystania technicznego komputera (nauczanie przedmiotu *informatyka*);
- gdy **komputer i informatyka pozwalają na posłużenie się nimi** w celu nauczania innych przedmiotów, poprzez stosowanie przygotowywanych prezentacji, wykorzystywanie różnych form wspomagających edukację (wszystkie przedmioty szkolne);
- gdy **komputer i informatyka znajdują zastosowanie w życiu codziennym** ucznia, komputer zaś, jako urządzenie, stanowi ułatwienie w wielu sprawach (nauczanie treści o wymiarze zawodowo-społecznym: posługiwanie się arkuszami kalkulacyjno-rozliczeniowymi, Internetem w celach wszelkich ułatwień w codzienności);
- gdy **komputer jest nośnikiem rozrywki**, a informatyka stanowi podstawę subiektywnie pojmowanych przyjemności (gry komputerowe, korzystanie z czatu, przeglądanie wybranych stron internetowych, projekcje filmów).

W każdym z przedstawionych przypadków działanie nauczyciela dotyczy powinności w zakresie przedstawienia potencjalnych zagrożeń, na jakie może natknąć się uczeń:

⁸ H. Mizerek, *W kręgu współczesnych sporów o model nauczyciela* [w:] *Z problematyki zawodu nauczyciela*, red. L. Hurmo, Warszawa 1998, s. 40–47.

⁹ M. Bałazak, *Informatyka i media jako wyzwanie dla współczesnego nauczyciela* [w:] *Dnesne Trendy Inovacii 2011*, Zbornik prispevkov z medzinaroden vedeckej konferencie, red. L. Varkoly a kolektiv, Dubnica nad Vahom 2011, s. 5–12.

- w zakresie umiejętności korzystania z urządzenia w takim zakresie i w taki sposób, jaki jest na jego poziomie i do jego potrzeb wykorzystania potrzebny;
- w zakresie umiejętności doboru i ustalenie przeznaczenia odpowiednich programów, poprawności posługiwania się nimi w praktyce;
- w zakresie obowiązujących już, obligatoryjnych kompetencji informatycznych obywatela XXI wieku w tak wielu dziedzinach życia, nie tylko zawodowego – konieczność dostosowania się do współczesnych wymogów cywilizacyjnych. Umiejętności posługiwania się Internetem, podejściem krytycznym do niego, odpornością na zderzenie ze smogiem informacyjnym;
- w zakresie sensownego stosowania komputera jako urządzenia wspomagającego rozrywkę;
- w zakresie informacji przekazywanej uczniom w dziedzinie dbałości o zdrowie¹⁰, w odniesieniu do różnych kategorii definiowania dbałości.

Tak więc obok oczekiwań wobec współczesnego nauczyciela, jako osoby uczącej dowolnego przedmiotu, kształtuje się potrzeba posiadania przez niego kompetencji komputerowo-informatycznych oraz kompetencji wychowania uczniów w zrozumieniu ułatwień jakie powodują w wielu dziedzinach życia, ale i pojmowania zagrożeń, jakie niosą (a w nich będzie się zawierać zrozumienie owych zagrożeń zarówno od strony technicznej, jak i etycznej).

3. Postawa nauczyciela wobec informatyki

Nauczyciel pracuje z wieloma kategoriami uczniów w subiektywny sposób oceniających zjawisko komputeryzacji i w szkole, i w życiu codziennym.

Podobnie postawy nauczycieli wobec informatyki przybierają zróżnicowane oblicza¹¹.

Nauczyciele nastawieni na jak najpełniejsze wykorzystanie dorobku techniki, dorobku informatyki oczekują, iż komputer i jego wykorzystanie podniesie jakość ich pracy i jej efektywność. Proces nauczania tylko wtedy będzie dobry i spełni swoje zadania edukacyjne, jeśli będzie się opierał o komputer. Wśród wielu nauczycieli funkcjonuje nawet pogląd, że na średnim i wyższym poziomie kształcenia idealną formą pracy jest e-learning¹².

Pełniejsze wykorzystanie komputera i informatyki w szkole przez nauczycieli powoduje powstawanie postulatów o lepsze, nowocześniejsze wyposażenie pracowni szkolnych w sprzęt medialny oraz komputeryzację nowszej generacji.

¹⁰ B. Wolny, *Szkolna edukacja zdrowotna ukierunkowana na doskonalenie jakości życia uczniów*, Lublin 2012, s. 250–251.

¹¹ W oparciu o: M. Bałazak, *Informatyka i media...*, s. 5–16.

¹² J. Bednarek, *Multimedia w kształceniu*, Warszawa 2006, s. 211.

Nauczyciele zainteresowani wykorzystaniem komputera w swojej pracy nie stronią od różnych form podniesienia własnego poziomu wiedzy i umiejętności informatycznych, sprawności posługiwania się wszechstronnymi pomocami dydaktycznymi.

Nauczycieli zainteresowanych wykorzystaniem komputera charakteryzuje pewna dociekliwość w obrębie poznania funkcjonowania i praktycznego wykorzystywania na lekcji i w pracy własnej, na etapie przygotowania do lekcji i procesie doskonalenia zawodowego.

Owi nauczyciele rozumieją konieczność posiadania odpowiedniej wiedzy.

W ich przypadku jest to szczególnie rodzaj wiedzy pedagogicznej – wiedzy z zakresu nauczyciela doby informatyki w szkole. Wiedza ta obok części merytorycznej z zakresu danego przedmiotu oraz wiedzy o uczniu i nauczaniu zawiera treści informatyczne i zdrowotne, etyczne, odnoszące się do zastosowania komputera w edukacji.

Na przeciwnym biegunie zainteresowania komputeryzacją nauczania są nauczyciele zajmujący stanowisko jej wrogie – **przeciwnicy komputeryzacji w nauczaniu**.

Powodem takiego stanu rzeczy może być niedostateczna wiedza z zakresu możliwości zastosowania komputera w szkole lub też własne braki techniczne w posługiwaniu się urządzeniem.

Część nauczycieli, posiadających nawet umiejętności informatyczne na wystarczającym poziomie, nie jest w stanie ich wykorzystać z powodu braków wyposażenia szkoły w odpowiednie urządzenia.

Inni nauczyciele zaś, posiadający je do ewentualnej dyspozycji, nie wykraczają poza podstawowe, pewne dla nich umiejętności informatyczne z obawy przed nieumyślnym spowodowaniem usterek natury technicznej, programowej. Pojawia się niepewność wobec wykorzystania komputera, co może być spowodowane marginalnym potraktowaniem TI w ich przygotowaniu do pracy.

Zdaniem tych osób prawdziwe nauczanie opiera się na rzetelnej wiedzy przedmiotowej, a nie na posługiwaniu się nowinkami technicznymi w celu jej przekazywania.

Szczególą grupę nauczycieli stanowią **obojętni wobec komputeryzacji nauczania**. Tu przyczyn można szukać nie tylko w stanie gotowości ich do pracy pedagogicznej, ale w możliwości skorzystania z komputera (braki formalne w szkołach, niedostatecznie wyposażone pracownie szkolne).

Wielu nauczycieli skupia się w swojej racji na treściach zawartych w podręcznikach nauczania, wykorzystanie komputera w nauczanych przedmiotach traktując jako zbędny wysiłek.

Powyższy podział przedstawia w sposób bardzo uproszczony przykłady stosunku nauczyciela do komputeryzacji w nauczaniu.

Zakończenie

Różne czynniki powodują powstawanie wielości podejść do zastosowania komputera w nauczaniu¹³.

Obecny styl pracy szkoły, wymaga od współczesnego nauczyciela¹⁴ szczególnych umiejętności w wykorzystywaniu najnowszego dorobku techniki w celu podniesienia jakości edukacji poprzez użycie urządzeń najnowszej generacji¹⁵. Od nauczyciela wymagana jest więc postawa animatora nowoczesności¹⁶, uczącego nie tylko swojego przedmiotu, ale świadczącego przykładem o możliwości zastosowania dorobku informatyki w usprawnianiu i ulepszaniu pracy. A w przypadku komputera i informatyki jest ona najbardziej widoczna.

Bibliografia

- Bałażak M., *Informatyka i media jako wyzwanie dla współczesnego nauczyciela* [w:] *Dnesne Trendy Inovacii 2011*, Zbornik prispevkov z medzinaroden vedeckej konferencie, red. L. Varkoly a kolektiv, Dubnica nad Vahom 2011.
- Bałażak M., *Media i ich wykorzystanie jako dziedzina wiedzy nauczyciela i jego działalności praktycznej* [w] *Informatyka w dobie XXI wieku. Technologie informatyczne i ich zastosowanie*, red. A. Jastriebow, Radom 2011.
- Bałażak M., *Znajomość pojęć i działań związanych z obsługą komputera wśród nauczycieli nauczania początkowego korzystających z niego w procesie dydaktycznym* [w:] *Szkoły. Nauczyciele. Uczniowie. Dyskusja o programie, metodzie, uczeniu się w Europie*, red. T. Gumuła, T. Dyrda, wydanie na płycie CD, Kielce 2008.
- Bednarek J., *Multimedia w kształceniu*, Warszawa 2006.
- Bruner J., *Kultura edukacji*, Kraków 2006.
- Castellas M., *Spoleczeństwo sieci*. Warszawa 2008.
- Chwaszcz J. Pietruszka M., Sikorski D., *Media*, Lublin 2005.
- Dyś M., *Czy kultura masowa wychowuje?* [w:] *Wyzwania współczesnego człowieka. Refleksje etyczne*, Praca zbiorowa, Lublin 2003.
- Gajda J., *Media w edukacji*, Kraków 2002.
- Juszczyk S., *Kompetencje współczesnego nauczyciela w zakresie stosowania w edukacji technologii informacyjno-komunikacyjnych* [w:] *Ewolucja kwalifikacji nauczycieli w kontekście przemian edukacyjnych*, red. F. Szlosek, Radom 2007.

¹³ O zbliżonych opiniach nauczycieli pisałam w: M. Bałażak, *Znajomość pojęć i działań związanych z obsługą komputera wśród nauczycieli nauczania początkowego korzystających z niego w procesie dydaktycznym* [w:] *Szkoły. Nauczyciele. Uczniowie. Dyskusja o programie, metodzie, uczeniu się w Europie*, red. T. Gumuła, T. Dyrda, wydanie na płycie CD, Kielce 2008, tekst 5, s. 3–12.

¹⁴ J. Niemiec, *Euronauczytel – kształcenie i funkcjonowanie* [w:] *Nauczyciel i kształcenie nauczycieli. Zmiany i wyzwania*, red. W. Hörner, M.S. Szymański, Warszawa 2005, s. 262.

¹⁵ J. Gajda, *Media w edukacji*, Kraków 2002, s. 136.

¹⁶ J. Bruner, *Kultura edukacji*, Kraków 2006, s. 10; M. Dyś, *Czy kultura masowa wychowuje?* [w:] *Wyzwania współczesnego człowieka. Refleksje etyczne*, Praca zbiorowa, Lublin 2003, s. 84–95.

- Kłosiński K., *Racjonalność egzystencjalna świata w XXI wieku* [w:] *Człowiek i jego decyzje*, red. K. Kłosiński, A. Biela, t. 1, Lublin 2009.
- Kruszewski K., *Słowik i wróble* [w:] *Pedagogika @ środki informatyczne i media*, M. Tanaś (edit.), Kraków 2005.
- Mizerek H., *W kręgu współczesnych sporów o model nauczyciela* [w:] *Z problematyki zawodu nauczyciela*, red. L. Hurmo, Warszawa 1998.
- Niemiec J., *Euronauczytel – kształcenie i funkcjonowanie* [w:] *Nauczyciel i kształcenie nauczycieli. Zmiany i wyzwania*, red. W. Hörner, M.S. Szymański, Warszawa 2005.
- Wolny B., *Szkolna edukacja zdrowotna ukierunkowana na doskonalenie jakości życia uczniów*, Lublin 2012.
- Wróblewska T., *Środki i formy komunikowania w XXI wieku* [w:] *Teoria i praktyka kształcenie w dialogu i perspektywie*, red. A. Karpińska, Bydgoszcz 2003.